

Från sidlinjen

Stewe Claeson

Återigen står böcker i centrum. Böcker och författare. Inte bara förläggare sätts i fängelse för att ha spridit litteratur som styr giriga makthavare, utan författare som är misshagliga av andra skäl. Ungerns reaktionära ledning tar bort nobelpristagaren Imre Kertész ur skolläsningen, och sätter i stället in två naziförfattare, pilkorsare dömda för brott... Vi minns alla hur Pasternak inte kunde komma till Stockholm och istället ”avstod” priset. I bibliotek och i bokhandlar togs under lång tid ”misshagliga” författare bort, det fanns en tid då man i USA inte ens kunde **skriva** ordet ”Leningrad” utan att råka illa ut... Det finns en McCarthyism som aldrig slutar. Ett slags ständigt bokbrännande som i det tidiga nazityskland, vi lärde oss en gång uttrycket **entartete Kunst**. Eller hur? När en av antikens stora skitstövlar fick för sig att en författare var olämplig förvisades han helt sonika så långt från Rom man kunde tänka sig. Ovidius levde det sista decenniet av sitt liv i det som idag är Rumänien; han hatade det och ville återvända, men Augustus, den tidens Erdoğan eller Khomeini, kunde inte bevakas. Några av sina mest omistliga verk skrev Ovidius i den påtvingade exilen. Jag ids inte dra fram fler exempel. Min poäng är att det skrivna ordet är allvarligt, livsviktigt. Litteraturen är en av existensens hörnstenar. Bara i skönlitteraturen kan man undersöka människans grundläggande villkor. Och det där evinnerliga småswishandet i mobiler är **inte** läsning!

En av ”mina” skolor var, så att

Utrensningarnas tid återvänder

”I statarhemmen betraktades läshunger som en farlig ovana den där borde hållas efter var den framträdde”

Jan Fridegård (Mitt möte med boken)

säga, byggd kring ett bibliotek. Så fick en ”modern” folkhögskolerektor för sig att helt sonika lägga ned hela skolan, och biblioteket spreds. En annan av ”mina” skolor har ett bibliotek som hör till de fem största i landet, och jag har nyligen sett att man än så länge slår vakt om boksamlingen

– den innehåller helt ovärderliga delar, bland annat en närmast unik mängd litteratur från bildningssträvandena före de första folkhögskolornas tillkomst – en gammal envis kulturhistoriskt kunnig rektor såg helt enkelt till att den gamla bygdeskolan **måste** äga sådant material, om man menade allvar när man stod och pratade om vikten av bildning och historiemedvetande. Den tredje av ”mina” skolor hade ett väldigt bibliotek, som slaktades när, i första hand danska, politiker bestämde att just den skolan skulle delas och stora delar av biblioteket följa med till den nya verksamhet som inte längre styrdes av folkbildningsråd och svensk anslagstilldelning utan av en opersonlig övernationell organisation, och följdriktigt efter något år lades ned. Gu’vet vad som hände med *den* väldiga boksamlingen. Jag nämner inte Sigtuna här utan påstår att det största och viktigaste bokbeståndet i svensk folkhögskola sköttes av Christina Garbergs-Gunn och förstördes till stora delar på ett närmast skandalöst eller t.o.m. åtalbart sätt när New Public Management-folket slog klorna i Brunnsvik.

Det första jag gör när jag besöker folkhögskolor är att se hur deras bibliotek ser ut. En del är så trist gammaldags och ynkligt små att jag kan få tårar i ögonen. Många är helt okej, men lider av att anslagen idag används till annat än böcker. Datorer med skärmar hör, som jag ser det, inte hemma i folkhögskolebibliotek.

Därmed, **nota bene**, inget sagt om e-böcker och datorer i sig!

För att inte tala om dem jag mött som är satta att sköta de små samlingarna och kan så osannolikt lite om bibliotek att Tolstojs *Krig och fred* i en av skolorna hade ställts in under bokstav **S**; ni vet, krigskonst. Och jag förvånas över hur många skolor mer eller mindre förvisar biblioteket till någon inte längre använd skolsal eller i några skrymslen där ingen vill stanna och bara bli stående och bläddra. Eller känna den underbara doften av aningen dammiga bokrader. Dock, det finns exempel på motsatsen: nya skolor, med kort historia, där biblioteksrummet och läsesalarna är så vackra och tilltalande att man helst inte vill bry sig om att vara med på konferensen eller vad som nu föranlett besöket. Jag har lust att nämna en sådan liten boksamling, med väldiga luckor där viktig skönlitteratur borde finnas, men där lokalen är så vacker och tilltalande att man nästan glömmer att man bara hittar någon enda Eyvind Johnson... (För att nu nämna namn: Valjeviken. Värld ett besök. Ta med något dubblettexemplar.)

I svensk folkhögskola skall biblioteket vara själva hjärtat. Fast det är inte helt okontroversiellt att påstå detta. Jag minns en mycket berömd dansk folkhögskolerektor som fnös åt mig och sa att den svenska folkhögskolan, i den mån en sådan existerade, var byggd kring bibliotek och läsning, en dansk, dvs en riktig, folkhögskola är byggd kring en talarstol – och det levande föredraget. Med min långa erfarenhet av både bibliotek och föreläsningssalar kan jag idag bara fnysa åt ett sådant påstående, denne berömde folkbildare till trots. Men Sverker Sörlin säger, liksom i förbigående i sin nya bok *Till bildningens försvar* (2019) att läsningen av böcker, skönlitteratur, men också annat, ”blev för många ett ögonblick av insikt, och utan sådana ögonblick har öppna samhällen ingen framtid.” (sid 155).

Det borde kejsaren ha tänkt på när han år 8 beordrade bibliotekarierna att rensa ut Ovidius ur biblioteken.